

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
БУХОРО ЮҚОРИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР МУҲАНДИСЛИК-
ТЕХНИКА ИНСТИТУТИ**

**“ТЕХНОЛОГИК ЖАРАЁНЛАРНИ АВТОМАТЛАШТИРИШ”
ФАКУЛТЕТИ
“СИЧТЭ” КАФЕДРАСИ**

**ЛОЙИҲА ТАҲЛИЛИ ВА ИННОВАЦИОН
МЕНЕЖМЕНТ ФАНИДАН**

**5140900 Касбий таълим
 (“Менежмент”, ”Иқтисодиёт”)
йўналиши бакалаврлари учун
амалий машғулотларни бажариш
бўйича**

Ўқув-услубий қўланма

2011

Лойиҳа таҳлили ва инновацион менежмент фанидан

««Саноатда ишлаб чиқаришни ташкил этиш» кафедрасининг
мажлисида кўриб чиқилди.

Баён № “_____” _____2011 йил

Бух.ЮТМТИ илмий услубий кенгаши мажлисида тасдиқланди.

Баён № “_____” _____2011 йил

Тузувчилар:

доц.Улашев Х.А.,

асс. Мусаева Ж.К.

Такризчилар:

Бухоро «Банк ва иқтисодиёт коллежи» директори доцент
А.Б.Низомов
Бух ЮТМТИ «СИЧТЭ» кафедраси доценти
Очилов Ш.Б.

Амалий машғулотларни бажариш бўйича ўқув услубий қўлланма ўқитишнинг янги технологиялар асосида замонавий усулларида фойдаланиш, бу усулларда дарс ўтиш талабаларни мулоҳаза юритишга, мустақил фикрлашга, фаол мунозарага имкон яратишга, ўқувчилар томонидан ахборотларни қайта ишланишига олиб келади. Худди шу жихатларни педагог талабалар чуқур англаши лозимки, бунда билимлар мустаҳкамланади, ўрганиладиган мавзу ривожлантирилади.

Услубий қўлланма 5140900 Касбий таълим
(“Менежмент”, “Иқтисодиёт”) йўналиши бакалаврлари учун мўлжалланган.

МУНДАРИЖА:

Мавзу 1 Лойиха таҳлили ва инновацион менежмент” фанининг предмети ва асосий вазифалари”.....	3
Мавзу2 Инвестицион лойиҳаларни таҳлил қилишнинг методологик муаммолари	6
Мавзу 3 Лойиҳанинг молиявий ҳолатини баҳолаш.....	10
Мавзу 4 Лойиҳавий таҳлилнинг метод ва усуллари	15
Мавзу 5 Лойиҳа даврининг босқичлари	19
Мавзу 6 Инновациялар ва инновацион менежментнинг ташкилий асослари.	22
Мавзу 7 Инновацион стратегияни танлаш.....	25
Мавзу 8 Инновацион фаолиятни давлат томонидан бошқаришнинг ривожланган хорижий давлатлар тажрибалари..	30
Мавзу9 Тадқиқот лойиҳаларни бошқариш. ,,,,,.....	33
Мавзу 10 Прогрессив ишлаб чиқариш технологиялари.,,.....	25
Мавзу 11 Инновацион лойиҳаларнинг иқтисодий самарадорлик турлари..	30
Мавзу 12 Инновацион менежментни ривожлантириш омиллари ва башоратлаш усуллари.....	33

Фойдаланган адабиётлар рўйхати

МАВЗУ 1 ЛОЙИҲА ТАҲЛИЛИ ВА ИННОВАЦИОН МЕНЕЖМЕНТ ФАНИНИНГ ПРЕДМЕТИ ВА АСОСИЙ ВАЗИФАЛАРИ

1. «Лойиҳа таҳлили ва инновацион менежмент» фанининг предмети.
асосий тушунчалари.
2. «Лойиҳа таҳлили ва инновацион менежмент» фанининг асосий
вазифалари.
3. «Лойиҳа таҳлили ва инновацион менежмент» фанининг таркиби ва
бошқа фанлар билан боғлиқлиги.

Мавзу бўйича назорат саволлари

- 1.«Лойиҳа таҳлили ва инновацион менежмент» фанининг
предмети нима?
- 2.»Инновация» ва «янгиликлар»нинг фарқи нимадан иборат?
3. Инновацион лойиҳа деганда нимани тушунаси?
4. «Лойиҳа таҳлили ва инновацион менежмент» фани нимани ўргатади?
- 5.»Инновация» ва «инвестиция» тушунчаларининг фарқи нимадан
иборат?
6. «Лойиҳа таҳлили ва инновацион менежмент» фани қандай фанлар
билан боғлиқ?

Тест топшириқлари.

1. _____ - бу техникавий тараққиётнинг реал ҳаётга жорий этилиши, янги маҳсулотлар ва технологияларда намоён бўлиш жараёнидир.

- A) инвестиция
- B) инновация
- C) янгилик
- D) лизинг

2. ИТТКИ ташиқил этиш ва ушбу фаолиятни такомиллаштириш бўйича билим берувчи фан қандай аталади?

- A) менежмент
- B) инновацион менежмент
- C) лойиҳа таҳлили
- D) ишлаб чиқаришни ташкил этиш ва бошқариш.

3. Таҳлил сўзининг мазмуни:

- A) «таҳлил» лотинча сўздан олиниб, «бутунни бўлакчаларга бўлиб ўрганаман» маъносини англатади;
- B) «таҳлил» французча сўздан олиниб, «бутунни бўлакчаларга бўлиб ўрганаман» маъносинини англатади;
- C) «таҳлил» грекча сўздан олиниб, «бутунни бўлакчаларга бўлиб ўрганаман» маъносинини англатади;
- D) «таҳлил» инглизча сўздан олиниб, «бутунни бўлакчаларга бўлиб ўрганаман» маъносинини англатади;

4. Таҳлил фанининг предмети деб:

- A) хўжаликларнинг ишлаб чиқариш маблағларидан фойдаланишини ўрганишга айтилади;
- B) хўжалик жараёнларини иқтисодий манбалардан фойдаланиб ўрганишга айтилади;
- C) хўжаликларнинг маҳсулот ишлаб чиқариш жараёнларини ўрганишга айтилади;
- D) хўжаликнинг барча жараёнларидаги ўзгариш ва фарқлари сабабини ўрганишга айтилади;

5. Корхоналарни бошқаришдаги ўрнига қараб иқтисодий таҳлилнинг турини белгиланг:

- A) бошқарув (ички) ва молиявий (ташқи);
- B) молиявий ва жорий;
- C) бошқарув ва тезкор;
- D) бошқарув ва истикболли;

6. Тизимли таҳлил нечта боскичдан иборат?

- A) тўртта;

- B) бешта;
- C) олтита;
- D) еттита

7.Қайси усуллар иқтисодий таҳлилнинг анъанавий усуллари бўлиб ҳисобланади?

- A) такқослаш ва иқтисодий математик усуллар;
- B) занжирли ва балансли боғланиш, интеграл усуллари;
- C) такқослаш, гурухлаштириш ва назарий ўйин;
- D) такқослаш, гурухлаштириш, занжирли боғланиш ва баланс.

2 МАВЗУ ИНВЕСТИЦИОН ЛОЙИҲАЛАРНИ ТАҲЛИЛ ҚИЛИШНИНГ МЕТОДОЛОГИК МУАММОЛАРИ

- 1.Лойиҳавий таҳлилнинг концепциялари.
- 2.Иқтисодий таҳлилнинг асосий тушунчалари.
- 3.Фойда ва зарарни баҳолаш.
- 4.Инфляция шароитида лойиҳаларни таҳлил қилиш.

Мавзу бўйича назорат саволлари:

- 1.Лойиҳа таҳлилининг концепцияси нима?
- 2.Лойиҳанинг қиймати деганда нима тушунилади?
- 3.Лойиҳа таҳлили нечта бўлимдан иборат?
- 4.Лойиҳанинг альтернатив қиймати деганда нимани тушунасиш?
- 5.Охирги таҳлилнинг вазифалари нималардан иборат?
- 6.Лойиҳа қиймати қандай ҳисобланади?
- 7.Лойиҳанинг фойда ва зарари қандай ҳисобланади?
8. Иккиёқлама ҳисоб нима учун ўтказилади?
- 9,Амортизация ажратмаси қандай ҳисобланади?
- 10.Лойиҳага инфляция таъсири қандай ҳисобланади?
11. Дисконтерлаш коэффициентининг вазифалари нималардан иборат?

Тест топшириклари.

1. Жаҳон банки методикаси бўйича лойиҳавий таҳлил нечта бўлимдан ташкил топган?

- A) 4
- B) 5
- C) 6
- D) 7

2. Қайси таҳлилда лойиҳанинг жойланишини ҳисобга олинади?

- A) Тижорат таҳлил
- B) Экологик таҳлил
- C) Техник таҳлил
- D) молиявий таҳлил

3. Лойиҳавий таҳлил ким томонидан ўтказилади?

- A) Кредит олувчи
- B) Банклар
- C) Аудит фирмалари
- D) Кредит берувчи институтлар

4. Альтернатив қийматни ҳисоблашдан асосий мақсад нима?

- A) Фойдани аниқлаш.
- B) Ресурсларнинг маълум миқдоридан маълум бир йўналишда фойдаланиб бошқа альтернатив усуллардан кўпроқ фойда олишга эришилишидир
- C) Харажатларни ҳисоблаш
- D) Рентабелликни ҳисоблаш

6. Охирги таҳлилни ўтказишдан асосий мақсад нима?

- A) Фойдани аниқлаш
- B) фойда ва зарарни таққослаш
- C) Харажатларни ҳисоблаш
- D) Рентабелликни ҳисоблаш

Масала. Инвестор 4 йилга мўлжаллан лойихага ва умуман инфляциянинг мавжуд бўлмаган ва солиқ даражаси 12% бўлган шароитда капитал қўйди. Бу ҳолда кутилётган пул оқимлари ҳисобланг.

Инфляцияни ҳисобга олмаган ҳолда пул оқимларини ҳисоблаш.

Жадвал № 1.

йил	тушум	Жорий харажатлар	Амортизация	Ялпи фойда 2-3-4	Солиқ 5*0,4	<i>Соф фойда</i> 5-6	Солиқ тулангандан кейинги пул оқими 7+8
1	2	3	4	5	6	7	8
1	4000	2800	400				
2	4000	2800	400				
3	4000	2800	400				
4	4000	2800	400				

Инфляцияни ҳисобга олган ҳолда пул оқимларини ҳисоблаш.

Жадвал №2

й и л	Тушум	Жорий харажатлар	Амортизация	Ялпи фойда 2-3-4	Солиқ 5*0,4	Соф фойда 5-6	Солиқ тўлангандан кейинги пул оқими 7+8
1	2	3	4	5	6	7	8
1	4000=4000* 1,07		400				

2			400				
3			40				
4			400				

Юқоридаги жадвалдан кўриниб турибдики инфляция даражаси 7% бўлганда, пул оқимларининг қиймати ҳам ўша даражада кўпайиб бормоқда. Кейинги босқичда пул оқимларининг йил бўйича реал қийматини ҳисоблаш керак.

Йиллар бўйича пул оқимларининг реал қийматини ҳисоблаш.

Жадвал № 3.

Реал пул оқими	Йиллар			
	1	2	3	4

3. МАВЗУ ЛОЙИҲАНИНГ МОЛИЯВИЙ ҲОЛАТИНИ БАҲОЛАШ

Тест саволлари:

1. Ушбу кўрсаткич лойиҳа амалга оширилиши натижасида фирма бойлиги қанчага кўпайганлигини характерлайди.

- A) Инвестиция самарадорлиги
- B) Инвестициялар рентабеллик даражаси
- C) Соф жорий қиймат
- D) Ички фойда мъёри

2. Ушбу кўрсаткич дастлабки шарт-шароитлар турли комбинацияларда ўзгармай туришини кўрсатади.

- A) Инвестиция самарадорлиги
- B) Инвестициялар рентабеллик даражаси
- C) Соф жорий қиймат
- D) Ички фойда мъёри

3. Ушбу кўрсаткич қилинган ҳар бир сўм инвестицияга қандай даражада фойда олинганлиги ёки инвестор бойлиги қанчага кўпайганлигини ифодалайди.

- A) Инвестиция самарадорлиги
- B) Инвестициялар рентабеллик даражаси
- C) Соф жорий қиймат
- D) Ички фойда мёри

4. Ушбу кўрсаткич пул тушумларининг дисконтланган қиймати пул чиқимларининг дисконтланган қийматига тенглиги аниқлайди.

- A) Инвестиция самарадорлиги
- B) Инвестициялар рентабеллик даражаси
- C) Соф жорий қиймат
- D) Ички фойда мёри

1-МАСАЛА.

Агар сиз 100 сўм пулни 10 фоиз ставка билан банкка қўйсангиз келгуси йили, сизни омонатингиз неча сўмга тенг бўлади.

$$FV_1 = 100 \cdot (1 + 0.1) = 110 \text{ сўмга тенг бўлади.}$$

Агар пулингизни яна бир йил олмайсиз деб фараз қиладиган бўлсак иккинчи йилнинг охирига бориб сизнинг омонатингиз:

$$FV_2 = \{100(1 + 0.1)\} \cdot (1 + 0.1) = 121 \text{ сўм бўлади.}$$

2-МАСАЛА

Инвестор трактор заводининг акцияларини сотиб олмоқчи бўлсин. Заводнинг ҳар бир акцияси 10 минг сўмдан таклиф қилаётган ва 5 йилдан кейин акцияларнинг баҳоси 2 мартга ошиши кутилаётган бўлса, шунингдек маблағни банк депозитига қўйганда 10% даромад олиш имконияти мавжуд бўлса акцияларни сотиб олиш мақсадга мувофиқми ёки йўқми?

Демак акциялар баҳоси 5 йилдан сўнг икки мартага ошади ва 20 минг сўмни ташкил этади. Жорий қийматни ҳисоблаш формуласини қўллаб қуйидагиларни топамиз:

$$PV5\text{к}20000 * 1 / (1\text{Қ}0.10)5\text{к}20000 * 0.6209\text{к}12418 \text{ сўм}$$

Демак 5 йилдан сўнг ҳар бир акциянинг қиймати 20000 сўмни ташкил этса, унинг бугунги қиймати 12418 сўмга тенг бўлар экан. Яъни инвестор ҳар бир акцияни сотиб олиш учун 10000 сўмдан эмас 12418 сўмдан сарфланганда ҳам маблағ сарфлашнинг бу варианты банкка маблағ қўйишдан кўра самаралироқдир. Агар фоиз ставкаси 15 фоиздан ортиқ бўлса, маблағни банк депозитига қўйиш самаралироқ бўлишини худди шу усулда ҳисоблаб топиш мумкин.

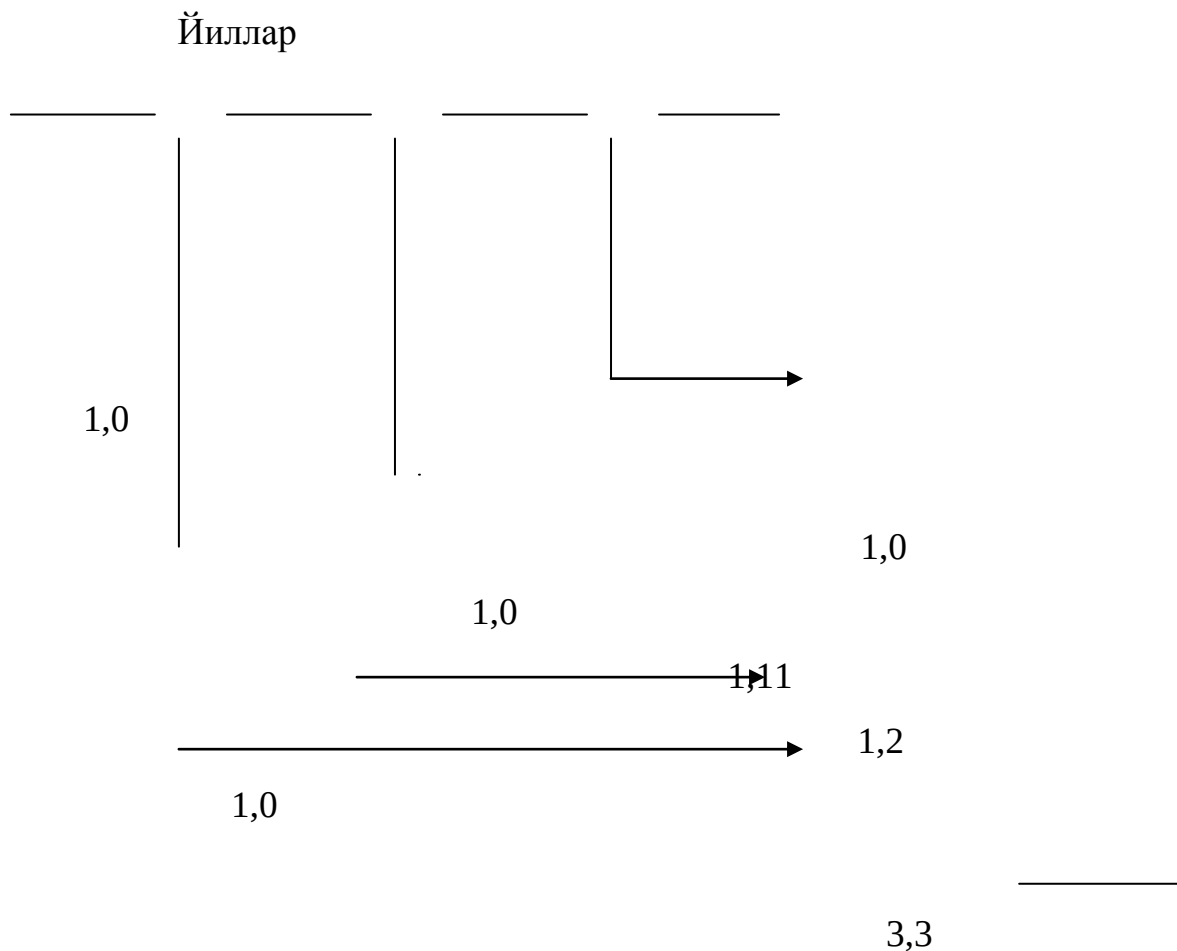
3-МАСАЛА

Сиз ҳар йилнинг охирида 1 млн. сўмдан 3 йил давомида 10 % ставка билан банкдаги махсус ҳисоб вараққа маблағ ўтказиб бордингиз. 3 йилдан сўнг сиз қандай суммага эга бўласиз? Биринчи йил ўтказилган млн. сўм банкда 2 йил туради, иккинчи млн. сўм эса 1 йил туради, учинчи млн. сўм эса учинчи йил охирида ўтказилгани учун ҳам фоиз ишлаши нуқтаи назаридан банкда ҳеч муддат турмайди. Келгуси қийматни ҳисоблаш формуласи ёрдамида ҳар бир ўтказма учинчи йил охирига қадар қандай миқдоргача ўсиб боришини топамиз ва уларни қўшиб шу муддатда қанча миқдордаги маблағга эга бўлишимизни топамиз.

Инвестицияларнинг келгусидаги қиймати ҳисоб-китоби

Маблағ ўтказилган йил тартиб рақами	Фоиз даромади Ҳисобланадиган вақт (йил)	Йиллик ўтказманинг (ажратманинг) келгуси қиймати (млн.сўм)
1	2	$1,00 * (1\text{Қ}0,10)^2\text{к}1,21$
2	1	$1,00 * (1\text{Қ}0,10)^1\text{к}1,10$
3	0	$1,00 * (1\text{Қ}0,10)^0\text{к}1,00$
Жами	Келгуси қиймат	3,31

Бу жараёни графикда қуйидагича тасвирлаш мумкин:

Шундай қилиб аннуитетнинг якуний суммаси қуйидагича топилди:

$$FV = 1.00 \cdot (1 + 0.10)^2 + 1.00 \cdot (1 + 0.10)^1 + 1.00 \cdot (1 + 0.10)^0 = 3.31$$

4-МАСАЛА.

Айтайлик инвестиция лойихаси келгуси 3 йилнинг ҳар бир йили охирида 1 миллион сўмдан пул тушумга эга бўлишни кўзда тутсин. Фоиз ставкаси йилига 10% бўлган шароитда 2-формула ва 4-иловадан фойдаланиб бу пул тушумларининг жорий қийматини аниқлаймиз. Олинган натижалар қуйидаги жадвалда келтирилган.

2-жадвал

Аннуитетнинг жорий қийматини аниқлаш

Йиллар	Пул тушумлари (млн.сўм)	Жорий қиймат
1	1	$1,0 * [1 / (1 \text{Қ}0,1)^1] \text{Қ}0,909$
2	1	$1,0 * [1 / (1 \text{Қ}0,1)^2] \text{Қ}0,826$
3	1	$1,0 * [1 / (1 \text{Қ}0,1)^3] \text{Қ}0,751$
Жами	Жорий қиймат	2,486

Инвестиция натижасида бунёд бўлган объект неча йил амал қилишга қарамасдан бу ҳисоблаш усулнинг мазмуни ўзгармайди.2 формулага асосланган ҳолда бу ҳисоб китоб қуйидагича ўтказилди:

$$PV_{A3} \text{Қ} 1 / (1 \text{Қ}0,10)^1 \text{Қ} 1 / (1 \text{Қ}0,10)^2 \text{Қ} 1 / (1 \text{Қ}0,10)^3 \text{Қ} 2,486$$

5-МАСАЛА.

Айтайлик, банк депозитида бизнинг 1 млн, сўм омонатимиз бор ва банк бу депозит учун йиллик 60 фоиз даромад тўлайди. Демак ҳар йили январ ойининг боошларида ўтган йил учун ҳисобланган 600 минг сўм даромадни банкдан олишимиз мумкин. 11- формуладан фойдаланиб даромад ставкаси йилига 60% бўлганда 600 минг сўм даромад олиш учун қанча миқдорда инвестиция қилишимиз зарурлигини топамиз:

$$PV_{\text{Қ}600000} / 0.60 \text{Қ} 1000000 \text{ сўм.}$$

Қўрилган мисол асосида қуйидаги хулосага келишимиз мумкин: агар банк депозитига қўйилган 1 миллион сўм йилига 600 минг сўм даромад келтирса кейинги йилнинг бошида 600 минг сўмга тенг (ёки ундан кам) даромад келтирадиган инвестиция лойихасига 1 миллион сўмдан кўп маблағ ажратиш мақсадга мувофиқ эмас.

14-МАСАЛА

Фирма 500 миллион сўмга универсал магазин учун жой, бино сотиб олди. Бу магазиндан 10 йил давомида ҳар йили 100 миллион сўмдан пул

тушумлари бўлади. Ўша даврда муқобил фойда нормаси 10 фоиз бўлса, шу магазинни сотиб олиш керакми?

15-МАСАЛА

Фирма янги «Моделлар уйини» 510 миллион сўмга сотиб олмоқчи. Шу даврда муқобил фойда нормаси 15 %. Ҳар йили бу корхона 70 миллион пул тушумлари вуҷудга келтиради. Корхонани сотиб олиш тўғри бўладими?

16-МАСАЛА

Транспорт фирмаси 40 миллион сўмга юк ташиш машинасини сотиб олмоқчи. Уни эксплуатация қилиш 20 йил давомида йилига 3.2 миллион сўм пул тушумларини келтириш кутилмоқда. Пул тушумлари йил охирида бўлади десак, аннуитет ҳолатига дуч келган.

17- МАСАЛА

«Ўзқишлоқмаш» АЖ 1 млрд сўм янги ишлаб чиқариш линиясини сотиб олди. Линиянинг хизмат муддати 10 йил. Ҳисобга кўра бу линия АЖ га ҳар йили 200 миллион сўм қўшимча фойда олиш имконини беради. (солиқ ва кредит учун фоиз тўловлари ўз ичига олган) Хизмат муддати туганандан сўнг линияни АЖ сотишни мўлжаллапти, яъни бу активларнинг қолдиқ қиймати 0 га тенг деб олиш шарт. Инвестиция рентабеллигини топинг. Солиқ ставкаси 40 фоиз.

4. МАВЗУ ЛОЙИХАВИЙ ТАҲЛИЛНИНГ МЕТОД ВА УСУЛЛАРИ

Режа:

1. Лойиҳавий таҳлилда қўлланадиган усуллар
2. Лойиҳавий таҳлилда таваккалчилик ва ноаниқликни ҳисобга олиш
3. Техник таҳлиlining моҳияти ва мақсади
4. Институционал таҳлилнинг моҳияти ва мақсади
5. Тижорат таҳлилнинг моҳияти ва мақсади
6. Ижтимоий таҳлилнинг моҳияти ва мақсади
7. Молиявий таҳлилнинг моҳияти ва мақсади

8.Экологик таҳлилнинг моҳияти мақсади

9.Иқтисодий таҳлилнинг моҳияти ва мақсади

Мавзу бўйича назорат саволлари:

- 1.Лойиҳа таҳлилида қўлланадиган методлар?
- 2.Лойиҳада таваккалчилик қандай ҳисобга олинади
3. Лойиҳавий таҳлилда ноаниқлик қандай ҳисобга олинади?
4. Техник таҳлилнинг вазифалари нимадан иборат?
- 5.Институционал таҳлилнинг вазифалари нимадан иборат?
- 6.Тижорат таҳлилнинг вазифалари ?
- 7.Ижтимоий таҳлилнинг вазифалари нимадан иборат?
- 8.Молиявий таҳлилнинг вазифалари нималардан иборат?
- 9.Экологик таҳлилнинг вазифалари?
10. Иқтисодий таҳлилнинг вазифалари нимадан иборат?

Тест топшириқлари.

1. Қайси таҳлилда лойиҳанинг жойланишини ҳисобга олинади?

- A) Тижорат таҳлил
- B) Экологик таҳлил
- C) Техник таҳлил
- D) молиявий таҳлил

2. Қайси таҳлилда ташкилотларнинг молиявий ҳолати, бошқарув ва маъмурий имкониятлари техник малака, моддий ва меҳнат ресурсларига нисбатан кучли ва кучсиз томонларни аниқланади?»

- A) Институционал таҳлил
- B) Экологик таҳлил
- C) Техник таҳлил
- D) молиявий таҳлил

3.Қайси таҳлилда лойиҳа таклиф қилаётган маҳсулот ва хизмат бозорларига баҳо берилади?

- A) Институционал таҳлил
- B) Тижорат таҳлил
- C) Техник таҳлил
- D) молиявий таҳлил

4. Қайси таҳлилда талабни башорат қилиниши лозим?

- A) Институционал таҳлил
- B) Тижорат таҳлил
- C) Техник таҳлил
- D) молиявий таҳлил

5.Қайси таҳлилда маҳаллий аҳолини лойиҳа нисбатан қизиқтириш учун стратегия ишлаб чиқарилди?

- A) Институционал таҳлил
- B) Тижорат таҳлил
- C) Ижтимоий таҳлил
- D) молиявий таҳлил

6. _____ асосий вазифаси, лойиҳада табиатга этказиладиган потенциал зарарни аниқлаш ва ушбу зарарни камайтириш ва бартараф қилиш бўйича чора тадбирлар ишлаб чиқаришдир

- A) Институционал таҳлил
- B) Экологик таҳлил
- C) Ижтимоий таҳлил
- D) молиявий таҳлил

7. Қайси таҳлилда лойиҳанинг жойланишини ҳисобга олинади?

- A) Тижорат таҳлил
- B) Экологик таҳлил
- C) Техник таҳлил
- D) молиявий таҳлил

8. Қайси таҳлилда лойиҳа таклиф қилаётган маҳсулот ва хизмат бозорларига баҳо берилади?

- A) Институционал таҳлил
- B) Тижорат таҳлил
- C) Техник таҳлил
- D) молиявий таҳлил

9 Қайси таҳлилда талабни башорат қилиниши лозим?

- A) Институционал таҳлил
- B) Тижорат таҳлил
- C) Техник таҳлил
- D) молиявий таҳлил

10.Қайси таҳлилда маҳаллий аҳолини лойиҳаа нисбатан қизиқтириш учун стратегия ишлаб чиқарилди?

- A) Институционал таҳлил
- B) Тижорат таҳлил
- C) Ижтимоий таҳлил
- D) молиявий таҳлил

11.Қайси таҳлилда кўшни давлатлар билан тузилган халқаро шартномалар таҳлил қилинади?

- A) Институционал таҳлил.
- B) Экологик таҳлил.
- C) Ижтимоий таҳлил.
- D) молиявий таҳлил.

5. МАВЗУ ЛОЙИҲА ДАВРИНИНГ БОСҚИЧЛАРИ

Режа:

- 1.«Лойиҳа даври» тушунчасининг моҳияти ва босқичлари.
2. Лойиҳа «вазифаларини аниқлаш» босқичи.
3. “Лойиҳаларни ишлаб чиқариш” босқичи.

4. Лойиҳанинг «экспертиза» босқичи.
5. Лойиҳанинг «Мулоқот» босқичи.
6. Лойиҳани амалга ошириш босқичи.
7. Лойиҳанинг «сўнги баҳолаш» босқичи.

Мавзу бўйича назорат саволлари:

1. Лойиҳа даври деганда нимани тушунасиш?
2. Лойиҳаларнинг вазифасини аниқлаш босқичининг асосий вазифалари нималардан иборат?
3. Лойиҳаларнинг вазифаларини аниқлаш босқичининг вазифалари нималардан иборат?
4. Лойиҳани ишлаб чиқариш босқичида қандай ишлар қилинади?
5. Экспертиза ва унинг техник аспекти?
6. Экспертизанинг молиявий ва тижорат аспекти нималардан иборат?
7. Лойиҳанинг мулоқот босқичида қандай ишлар қилинади?
8. Лойиҳани амалга ошириш босқичининг вазифалари нималардан иборат?
9. Лойиҳани амалга оширишда назорат турлари?
10. Лойиҳани сўнги баҳолашнинг вазифалари нималардан иборат?
11. Лойиҳани сўнги баҳолаш натижасида нималар аниқланади?

Тест топшириқлари.

1. _____ тушунчасига уни ишлаб чиқариш ва амалга ошириш босқичлари киради
 - A) Лойиҳа цикли
 - B) Лойиҳа давомийлиги
 - C). Лойиҳа даври
 - D) Лойиҳа вақти
2. Лойиҳа даврining қайси босқичида турли вариантлардан энг самарадорлиги танлаш амалга оширилади?
 - A) вазифаларни аниқлаш
 - B) Лойиҳани ишлаб чиқариш

- C) Лойиҳани амалга ошириш
- D) Экспертиза

3. Лойиҳа даврининг қайси босқичида лойиҳани амалга оширишга доир барча жисмоний ва иқтисодий маълумотлар тўпланган бўлиши лозим?

- A) вазифаларни аниқлаш
- B) Лойиҳани ишлаб чиқариш
- C). Лойиҳани амалга ошириш
- D) Экспертиза.

4. Экспертиза босқичининг қайси аспекттида контрактлар тузиш тартиби, материалларни сотиб олиш механизми таҳлил қилинади?

- A) техник
- B) тижорат
- C) молиявий
- D) ижтимоий

5. Экспертиза босқичининг қайси аспекттида лойиҳанинг миллий бюджетга таъсири аниқланади?

- A) техник
- B) тижорат
- C) молиявий
- D) ижтимоий

6. Экспертиза босқичининг қайси аспекттида лойиҳа алоқадор бўлган ҳамма томонларнинг (ташкилот, хом-ашё этказувчилар, молиячилар ва ҳоказо) ҳуқуқ ва маъсулятн ўзаро тақсимланади?

- A) техник
- B) институционал
- C) лойиҳани амалга ошириш
- D) ижтимоий

7. Лойиҳа даврининг қайси босқичида, лойиҳани режалатириш ва уни ишлатишда иштирок этаётган барча томонларнинг ва лойиҳа

натижаларидан фойдаланувчиларнинг фикрларига катта эътибор бериш лозим.

- A) вазифаларни аниқлаш
- B) Лойиҳани ишлаб чиқариш
- C) Лойиҳани амалга ошириш
- D) Экспертиза

8.Лойиҳа даврининг қайси босқичида лойиҳани амалга оширишга доир барча жисмоний ва иқтисодий маълумотлар тўпланган бўлиши лозим?

- A) вазифаларни аниқлаш
- B) Лойиҳани ишлаб чиқариш
- C) Лойиҳани амалга ошириш
- D) Экспертиза

9. Экспертиза босқичининг қайси аспектида контрактлар тузиш тартиби, материалларни сотиб олиш механизми таҳлил қилинади?

- A) техник
- B) тижорат
- C) молиявий
- D) ижтимоий

10. Экспертиза босқичининг қайси аспекттида лойиҳанинг миллий бюджетга таъсири аниқланади?

- A) техник
- B) тижорат
- C) молиявий
- D) ижтимоий

6.МАНЗУ ИННОВАЦИЯЛАР ВА ИННОВАЦИОН МЕНЕЖМЕНТНИНГ ТАШКИЛИЙ АСОСЛАРИ

Режа:

1. Инновацион менежментнинг асосий тушунчалари.
2. Инновациялар туркумлари.

3. Инновацион менежмент ташкилий тузилиши.
4. Инновацион гуруҳлар.
5. Фаолиятни назорат қилиш.

Назорат учун саволлар.

- 1.Инновацион жараёнинг қандай шакллари бор?
- 2.Инновацияни қандай туркимлаш мумкин?
- 3.Н.Д. Кондратьев қандай назариянинг асосчиси?
- 4.Венчурли бизнес нима?
- 5.Эксперент ва патент фирмаларининг фаолияти нимадан иборат?
- 6.Технологик занжир деганда нимани тушунаси?
7. Технологик занжир қанча ва қандай занжирлардан ташкил топган?
8. Технологик занжир қандай ташкил қилинади?
9. Технологик жараён фаолияти қандай назорат қилинади?
10. Контрагентлар деганда нимани тушунаси?

Тест топшириқлари.

1. Фраскати Қўлланмасидаги кўрсатмалар охириги марта қачон кўриб чиқилган.

- A) 1985 йил
- B) 1993 йил
- C) 1998 йил
- D) 2001 йил

2. Инновацион жараёнинг уч шакли қайси вариантда тўғри кўрсатилган:

- A) оддий ташкилот ичидаги, оддий ташкилотлараро, туманлараро.
- B) оддий вилоят ичидаги, оддий ташкилотлараро, кенгайтирилган
- C) оддий ташкилот ичидаги, оддий ташкилотлараро, кенгайтирилган
- D) оддий туман ичидаги, оддий ташкилотлараро, кенгайтирилган

3. *Инновацион жараён циклик характери қуйидагича вариантлардан қайси бирида тўғри ёзилган?*

- A) ФТ - АТ - ИЧ - Л - К - У - СИЧ - М - С.
- B) ФТ - ИТ - ИЧ - Л - К - У - СИЧ - М - С.
- C) ФТ - НТ - ИЧ - Л - К - У - СИЧ - М - С.
- D) ФТ - АТ - ИЧ - Л - К - У - СИЧ - Т - С.

4. *Инновацион бозор учун янгилиги бўйича инновацияларнинг бўлиниши қайси вариантда тўғри кўрсатилган?*

- A) жаҳонда тармоқ учун янги, мамлакатда тармоқ учун янги, алоҳида корхона учун янги.
- B) жаҳонда тармоқ учун янги, мамлакатда тармоқ учун янги, алоҳида ҳудуд учун янги.
- C) жаҳонда тармоқ учун янги, тармоқ учун янги, алоҳида корхона учун янги.
- D) ривожланган мамлакатлар тармоғи учун янги, мамлакатда тармоқ учун янги, алоҳида корхона учун янги.

5. *Н.Д. Кондратьевнинг даврий тўлқинлар тебраниши модели назарияси бўйича қисқа даврлар неча йилдан ташкил топган?*

- A) 1-2 йил
- B) 2-3 йил
- C) 3-3,5 йил
- D) 3-4 йил

6. _____ бу илмий тадқиқотларни олиб боришга, янги маҳсулотларни яратишга ихтисослаштирилган кичик фирмалар

- A) патент фирмалар

В) эксплерент фирмалар

С) коммутант фирмалар

Д) венчур фирмалар

7. _____ -бу бозорнинг эски сегментларини янгидан шакллантиришга ихтисослашган фирмалардир

А) патент фирмалар

В) эксплерент фирмалар,

С) коммутант фирмалар

Д) венчур фирмалар.

7. МАВЗУ ИННОВАЦИОН СТРАТЕГИЯНИ ТАНЛАШ

Режа:

1. Инновацияларни бошқариш концептуал модели: бозорга қараб иш тутиш.
2. Стратегия моҳияти. Унинг хусусиятлари ва танланиши.
3. Инновацион стратегияси турлари.

Мавзу бўйича назорат саволлари:

1. Инновацияларни жорий этишда қандай масалаларни ечиш лозим?
2. Концептуал ва бозорга қаратилган ёндашувларнинг асосий мақсади.
3. Инновацияларнинг самарадорлигига таъсир этувчи омиллар.
4. “Бозорга қараб иш тутиш” ва “Маҳсулотга қараб иш тутиш” ёндашувларнинг афзалликлари.
5. “Стратегия” тушунчаси ва турлари.
6. Стратегия хусусиятлари ва танланиши.
7. Корхоналар ўз фаолиятида қўлланиладиган стратегия принциплари.

8. Инновацион стратегия имкониятларини аниқлашда корхонанинг кандай ички кучли ва заиф томонларини таҳлил қилиш лозим?

Тест топшириқлари

- 1. Инновацион стратегиянинг турлари қайси вариантда тўғри кўрсатилган?**
- A) ҳужум, ҳимоя ва интеграция.
 - B) ҳужум, ҳимоя ва патентли.
 - C) ҳужум, ҳимоя ва иммитацион
 - D) ҳужум, ҳимоя ва режали.
- 2. _____ - бу янгиликларни биринчи марта ўзлаштираётган фирмалар томонидан қўлланилади.**
- A) ҳужум стратегияси,
 - B) Ҳимоя стратегияси.
 - C) режали стратегия
 - D) иммитацион стратегияси.
- 3. Ҳар бир лойиҳа қўйидаги зарур элементларни ўз ичига олиши керак. Номўғри вариантни кўрсатинг.**
- A) аниқ номланиши;
 - B) қисқа анатация (иш хақида қисқача маълумот);
 - C) бажарувчилар маълумоти;
 - D) бажариш муддатлари;
- 3. _____ - бу мақсадлар ва шу мақсадларга эришишга ёрдам кўрсатадиган воситалар мавжуд бўлгандаги қарор қабул қилиш жараёнидир**
- A) тактика
 - B) режалаштириш
 - C) стратегия
 - D) ишлаб чиқариш

4. Инновацион стратегияни танлашда раҳбарият 4 та омилни ҳисобга олади. Нотўғри вариантни кўрсатинг.

- A) Таваккаллик
- B) Олдинги стратегияларни билиш
- C) Вақт омили
- D) Мулк эгаларига мослашиш

5. Функционал қиймат таҳлилининг асосий босқичлари қайси вариантда тўғри кўрсатилган?

- A) тайёрлов, аналитик, информацион тақикот, тадбирлар ва жорий.
- B) тайёрлов, информацион, ҳисоблаш, тадқиқот, тавсия ва жорий.
- C) тайёрлов, информацион, аналитик, тадқиқот, тавсия ва жорий.
- D) тайёрлов, техник, ҳисоблаш, тадқиқот, тавсия ва жорий.

8. МАВЗУ ИННОВАЦИОН ФАОЛИЯТНИ ДАВЛАТ ТОМОНИДАН БОШҚАРИШНИНГ РИВОЖЛАНГАН ХОРИЖИЙ ДАВЛАТЛАР ТАЖРИБАЛАРИ.

Режа:

1. Давлат инновацион сиёсатини шакллантириш ва унинг асосий йўналишлари.
2. Инновация соҳасини давлат томонидан тартибга солиш методлари.
3. Инновацион фаолиятни давлат томонидан бошқаришнинг хорижий тажрибалари.
4. Хорижий мамлакатларда инновацион фаолиятни молиялаштириш.

Назорат саволлари

1. Давлат инновацион сиёсати деганда нимани тушунасиш?
2. Давлат инновацион сиёсати қандай босқичлардан ташкил топган?
3. Инновацияни давлат томонидан қўллаб қувватлашнинг қандай йўналишлари мавжуд?

- 4.Инновацион фаолиятга давлат томонидан таъсир қилишнинг қандай методлари бор?
- 5.Инновацион фаолиятни давлат томонидан бошқаришнинг аҳамияти?
- 6.АҚШда инновацион фаолиятни бошқариш органлари?
- 7.АҚШда инновацион фаолиятни қўллаб қувватлашнинг ўзига хос хусусиятлари нималардан иборат?
- 8.Ривожланган мамлакатларда инновацион фаолиятни қўллаб қувватлашда қандай имтиёзлар берилади?
- 9.Японияда инновацион фаолиятни қўллаб қувватлашнинг ўзига хос хусусиятлари?
- 10.Европа Иттифоқи мамлакатларида илмий-техника тараққиётини қўллаб қувватлашнинг ўзига хос хусусиятлари нимадан иборат?

Тест топшириқлари.

1.АҚШда инновацион фаолиятни бошқарувчи давлат органлар қаторига қуйидагилар киради. Нотўғрисини кўрсатинг?

- А) Америка илмий фонди (фундаментал тадқиқотларни бошқаради);
- В) Америка илмий кенгаши (саноат, университети)
- С) Миллий космик агентлиги.(НАСА)
- Д) Ижтимоий ривожлантиришнинг миллий институти;

2.Европа иттифоқида инновацион сиёсатнинг асосий йуналишларига қуйидагилар киради. Нотўғри вариантни кўрсатинг?

- А) ягона антимонопол қонунчилиқни ишлаб чиқариш;
- В) дастгохларнинг амортизациясини секинлаштирувчи системадан фойдаланиш;
- С) ИТТКИ имтиёзли солиқга тортиш;
- Д) кичик илмталаб бизнесни рағбатлантириш;

3. Қайси мамлакатда илмий тадқиқот ва инновацион ишланмаларга сарфланадиган харажатларни давлатнинг умумий харажатлардаги улуши 6-7 % ни ташкил қилади

- A) Россия;
- B) Англия;
- C) Япония;
- D) АҚШ ;

4. Қайси мамлакатда илмий тадқиқот ва инновацион ишланмаларга сарфланадиган харажатларни давлатнинг умумий харажатлардаги улуши 4-5 % ни ташкил қилади

- A) Россия;
- B) Англия;
- C) Япония;
- D) АҚШ ;

5. Қайси мамлакатда илмий тадқиқот ва инновацион ишланмаларга сарфланадиган харажатларни давлатнинг умумий харажатлардаги улуши 3-4 % ни ташкил қилади

- A) Россия;
- B) Англия;
- C) Япония;
- D) АҚШ ;

6. Қайси мамлакатнинг ялпи ички маҳсулотида ИТТКИ сарфланадиган маблағларнинг улуши ўртача 3 % ни ташкил қилади.

- A) Россия;
- B) Англия;
- C) Япония;
- D) АҚШ ;

7. Қайси мамлакатнинг ялпи ички маҳсулотида ИТТКИ сарфланадиган маблағларнинг улуши ўртача 2.2% ни ташкил қилади.

- A) Россия;

- В) Англия;
- С) Япония;
- Д) АҚШ ;

8.Қайси мамлакатнинг ялпи ички маҳсулотида ИТТКИ сарфланадиган маблағларнинг улуши ўртача 1 % ни ташкил қилади.

- А) Россия;
- В) Англия;
- С) Япония;
- Д) ХХР ;

9. Қайси мамлакатда ИТТКИга сарфланадиган харажатлар таркибида фундаментал тадқиқотларга сарфланадиган харажатларнинг улуши энг юқори?

- А) Германия;
- В) Англия;
- С) Япония;
- Д) ХХР ;

9. МАВЗУ ТАДҚИҚОТ ЛОЙИХАЛАРИНИ БОШҚАРИШ

Режа

1. Тадқиқот лойиҳалари тушунчаси ва уларни расмийлаштириш.
2. Инновацион лойиҳаларни бошқариш.
3. Функционал - қиймат таҳлил ва янги маҳсулот сифатини бошқариш.

Мавзу бўйича назорат саволлари:

1. Тадқиқот лойиҳалари деганда нимани тушинасиз?
2. Тадқиқот лойиҳалари қандай расмийлаштирилади?
3. Координацион гуруҳлар қандай вазифаларни бажаради?
4. Ишчи гуруҳгарга номзодлар қандай танланади?
5. Лойиҳани бошқаришнинг махсус дастакларига нималар киради?
6. Функционал-қиймат таҳлили тушинчаси ?
7. ФТК нинг қандай босқичларини биласиз?

8. Конкордация коэффициенти қандай ҳисобланади?
9. Янги техниканинг афзалликлари қандай кўрсаткичлар ёрдамида аниқланади?

Тест топшириқлари

1. *Тадқиқот лойиҳаларин бажаришда иш хақи ва ундан ажратмалар билан, материаллар ва жиҳозлар сотиб олиш, хизмат сафарлари, бошқа ташиқлотлар хизматини тўлаш билан боғлиқ харажатлар қандай номланади?*
- A) Капитал
B) Жорий
C) Бевосита
D) Билвосита
2. *Тадқиқот лойиҳаларин бажаришда лойиҳани бажариш учун шароит яратишга сарфланадиган харажатлар қандай номланади?*
- A) Капитал
B) Жорий
C) Бевосита
D) Билвосита
3. *Функционал қиймат таҳлили бирчи марта қайси давлатда жорий этилган?*
- A) Россия
B) АҚШ
C) Англия
D) Франция
3. *Функционал қиймат таҳлилида маҳсулот функциялари нечта даражага бўлинади?*
- A) 2
B) 3
C) 4
D) 5

1-МАСАЛА

ABC компанияси: учун янги маҳсулот ҳақида маълумот

Жараён	Сумма
Реализация маблағи	200000 АҚШ дол.
Реализацияланган товарларини таннарини (чиқим 20000 АҚШ дол.ш ўз ичига олади)	80000 АҚШ дол.
Комерцион ва административ чиқимлар	40000 АҚШ дол.
Асбоб (анжом) лар сотиб олиш	10000 АҚШ дол.
Бошқа маҳсулотлардан фойданинг камайиши	5000 АҚШ дол.
Дебит қарзини кўпайиши	15000 АҚШ дол.
Товар ва материал захирларининг кўпайиши	20000 АҚШ дол.
Коли ҳажмли мажбуриятларнинг кўпайиши	30000 АҚШ дол.
Янги маҳсулотдан тушган даромадга солиқ	12000 АҚШ дол.
Лойиҳани финанслаш учун чиқарилган облигация фоизи	18000 АҚШ дол.
Қўйидаги инвестицион пул маблағларини ишлатилган бўлимларни аниқланг	

2-МАСАЛА

ABC компания инвестицияси янги маҳсулотларни чиқариш бўйича анализ қилмоқда. Бир йиллик маълумот жадвалда кўрсатилган.

Пул маблағ бўлимини ҳисобланг, бу маблағ инестиция лойихаси учун ишлатилмоғи лозим.

Жадвал ABC компаниясининг янги маҳсулоти ҳақида маълумот.

Жараён	Сумма
Реализация маблағи	Сотув фақат кредитда 200000 АҚШ дол.
Реализацияланган товарларнинг таннари	(даромад 20000 АҚШ дол. чиқиш ва кўйидаги кўринишдаги хизматлар)
Комерция ва административ чиқимлар (маҳсулотлар бўйича тўғри алоқада)	40000 АҚШ дол.
Асбоб – ускуналар (анжомлар) сотиб олиш	Кредитга сотиб олинган ва ҳалигача тўланмаган 10000 АҚШ дол.
Бошқа маҳсулотлардан фойданинг камайиши	5000 АҚШ дол.
Дебит қарзини кўпайиши	15000 АҚШ дол.
Кириш ва чиқимнинг кўпайиши	20000 АҚШ дол.
Кам хажмли харажатларнинг кўпайиши	30000 АҚШ дол.
Янги маҳсулотдан тушган даромадга солиқ	12000 АҚШ дол.
Лойиҳани финанслаш учун чиқарилган облигация бўйича кредит	18000 АҚШ дол.
Йиғилиб қолган чиқимнинг кўпайиши	19000 АҚШ дол.

3- МАСАЛА

А компанияси ҳозирги вақтда 13000000 соф фойда олади ва акционер фирмасининг капитал 10000000000, шундан фирманинг капитали 13 % г тенг. Заводдан бирининг активлар нархи йилига 800000, шундан даромад 8 % ни ташкил этади.

Директорлар йиғинининг раиси компаниясига инвестицияларни 15 % га етказиш мақсадини қўйди. Бошқа компаниялар завод учун 5000000 таклиф қилишди. Инвестицияларни мавсумий даромади (агар 5000000 ни инвеститорларга қайтарилиб берилса) қўйидагиларга тенг бўлади.

\$12200000

ROI қ ----- қ 19,5 %

\$90000000

Заводни сотиш ўринлими ?

4-МАСАЛА

RST корпорацияси янги маҳсулотни ишлаб чиқаришни анализ қилмоқда. Бу маҳсулотни 15000 АҚШ дол. турадиган ускуна ёрдамида тайёрласа бўлади. Маҳсулот ва ускунанинг ҳатий жараёни - 5 йил. Маҳсулотни тайёрлаш учун (----- ?) биринчи йил 5000 ва иккинчи йил 2000 ни ташкил қилади. Биринчи ва бешинчи йилликларда сотув ҳажми 5000 дона кутилмоқда, иккинчи, учинчи, тўртинчи йилларда эса 5000 донадан. Ҳар бир маҳсулот бирлиги 2 АҚШ дол. Фойда олиб келади (солиқларни тўланган ҳолда) ва ҳар кунги кетаётган ҳаражат ҳисобига ва фойдани шакллантиришга ишлатилади. Фирма фойда учун 40 % ставкада солиқ тўлайди, биринчи йили капитал доирасини 5000 АҚШ долларга камайтириш кутилмоқда, лекин бу пуллар 5 йилдан кейин қайтиб келади. Солиқ нуқтаи назаридан қаралганда асбоблар ҳажмини сумма штати бўйича рўйхатдан чиқариш мумкин.

Биринчи йил 2000 АҚШ долларлик харажат сарфланади. Асбобларни ликвидацион нархи нолга тенг. Инвестиция солиқ кредити улар учун таалуқли эмас. Капитал айланмасини ўсишини кредит банки йўли билан (финанслаш орқали) амалга ошириш мумкин, шунда ҳар бир ставкага 8 % солиқ тўланарди, шундагина кредитларни йилига ишлатиш ва қайта алмаштириш мумкин.

Қўйида ҳар 5 йил давомида фирма бошқа операциялардан ташқари солиқдан фойда кўриш кутилмоқда. Қўйидаги пул маблағларини даврлар бўйича инвестиция лойиҳасида ишлатиш мумкин бўлганини ҳисоблаб чиқинг. Йиғинди сумма миқдорини жадвални охирига қаторидан кўчириб олинг. Иш, жадвалининг қолган қаторларини ўзингиз ҳисобланг, сиз ишлатмаган катакларни бошқа қаторларга алоқадорлигини тушунтиринг.

RTS корпорациясининг 6:33 топшириқ бўйича пул маблағлари иш жадвали

Жараён	Давр					
	0	1	2	3	4	5
1)капитал миқдори	15000					
2)						
3)						
4)						
5)						
6)						
7)						
Солиқ тўлангандан кейинги пул миқдори						

10. МАВЗУ ПРОГРЕССИВ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ

Режа:

1. Ишлаб чиқариш технологияси тўғрисида тушунча.
2. Ишлаб чиқариш технологиялари бошқариш объекти сифатида

Мавзу бўйича назорат саволлар:

1. Ишлаб чиқариш технологияси деганда нимани тушунасиш?
2. Интеллектуал маҳсулот нима?
3. Ишлаб чиқариш технологияларни бошқариш объекти қандай тузилган?
4. Технологияларни ифодалашнинг қандай тилларини биласиз?
5. Технологияларнинг рақобатбардошлиги деганда нимани тушунасиш?
6. Ишлаб чиқариш технологиялари қандай туркумларга бўлинади?
7. Технология самарадорлигининг қандай кўрсаткичлари мавжуд?

Тест топшириқлари

1. Янги техника афзалликлари аниқлашда қайси кўрсаткичлар ҳисобга олинади.

- A) Эски ва янги баҳолари, қуввати ва ҳизмат кўрсатишдаги меҳнат сифими.
- B) Эски ва янги техника ўлчовлари, қуввати ва ҳизмат кўрсатишдаги меҳнат сифими.
- C) Эски ва янги техника ўлчовлари, қуввати ва ҳизмат кўрсатишдаги харажатлари.
- D) Эски ва янги баҳоси, қуввати ва ҳизмат кўрсатишдаги меҳнат харажатлари.

2. Ишлаб чиқариш технологияларининг мураккаб системаларининг характерли белгиларига қуйидагилар киради. Нотўғри вариантни кўрсатинг.

- A) жараёнлар моделларининг мураккаблиги;
- B) бошқариш вазифаларининг катта ўлчовдалиги;
- C) структуранинг иерархиялиги;
- D) ишлаб чиқариш қувватининг катталиги;

3. Янги маҳсулотга бўлган талабнинг ташқи омилларига қуйидагилар киради. Нотўғри вариантни кўрсатинг.

- A) Мамлакатнинг иқтисодий вазияти
- B) Реклама омиллари
- C) Сиёсий ахвол
- D) Хўжалик фаолиятнинг ҳуқуқий таъминланиши

4. Интеллектуал маҳсулотга қуйидагилар киради. Нотўғри вариантни кўрсатинг.

- A) дизайн
- B) конструкция
- C) сифатли маҳсулот
- D) ноу-хау

5. _____ - бу турли воситаларга ишлов бериш ва қайта иш-лаш услублари йигиндисидир.

- A) Ишлаб чиқариш
- B) Конструкция
- C) Технология
- D) Техника

МАВЗУ.11 ИННОВАЦИОН ЛОЙИҲАЛАРНИНГ ИҚТИСОДИЙ САМАРАДОРЛИК ТУРЛАРИ

Режа:

- 1.Инновацион лойиҳаларни (мавзуларни) танлаш.
2. Инновациялар самарадорлигини баҳолаш услублари.

Мавзу бўйича назорат саволлари:

1. Инновациялар самарадорлиги қандай аниқланади?
2. Қандай принциплар асосида мавзу танланади?
3. Даромадлиқ индекси қайси формула орқали аниқланади?
4. Даромадлиқ ички нормаси қандай аниқланади ва нимани кўрсатади?

5. Инновацияларни жорий этишда қандай самарадорлик турларига эришиш мумкин?
6. Мавзуни танлаш қандай сифат ва миқдор услублар асосида қўлланилади?

Тест топшириқлари

13.1. Лойиҳалар рентабеллиги қайси қуйидаги формула орқали аниқланади?

- A) $R_i = \Pi_i / Z_i$
- B) $R_i = Z_i - \Pi_i$
- C) $R_i = Z / \Pi_i$
- D) $R_i = 1 / Z_i - \Pi_i$

2. Инновацион лойиҳаларни жорий қилиш натижасида фойда, сотув ҳажмининг ўсиши, ресурслардан фойдаланиш яхшиланиши қандай самарани кўрсатади?

- A) Молиявий
- B) Иқтисодий
- C) Ижтимоий
- D) Экологик

3. Инновацион лойиҳаларни жорий қилиш натижасида иш жараёнлари сонининг ошиши, ишчиларнинг хавфсизлик даражаси ошиши, меҳнат шaroитларининг яхшиланиши қандай самарани кўрсатади?

- A) Молиявий
- B) Иқтисодий
- C). Ижтимоий
- D) Экологик

4. Инновацион лойиҳаларни жорий қилиш натижасида атмосферага ва сувга ҳар хил захарли нарсаларнинг ташиланиши камайиши яратилаётган янгиликларнинг экологик жиҳатдан яхшиланиши қандай самарани кўрсатади?

- A) Молиявий

- В) Иқтисодий
- С) Ижтимоий
- Д) Экологик

5.Инвестицияларнинг қопланиш муддати самарадорлиги қайси формула билан аниқланади?

А)
$$T_{\text{коп}} = \frac{K_{\text{ин}}}{\mathcal{E}_{\text{сум.}}} ;$$

В)
$$T_{\text{коп}} = \frac{\mathcal{E}_{\text{сум}}}{K_{\text{ин}}}$$

С)
$$T_{\text{коп}} = \frac{1}{\mathcal{E}_{\text{сум.}}}$$

Д)
$$T_{\text{коп}} = \frac{K_{\text{ин}}}{1 - \mathcal{E}_{\text{сум.}}}$$

1- МАСАЛА

ABC компанияси инвестиция лойиҳасини қуйидаги маълумот бўйича кўриб чиқади:

Завод қурилиши учун сарфланган пул 1 миллион АҚШ доллари,хизмат муддати –20 йил.Ҳар доимги сарфланадиган маблағ йилига 180000долларга тенг,уларнинг баъзилари инвестиция ечилгандан кейин амалга ошади,80000 АҚШ доллари эса бошқа бўлим ва лойиҳалар учун бўлинган.Бу чиқимларни маҳсулот пул маблағларини дисконтлашда ҳам эътиборга олмаса ҳам бўлади. Ҳар бир сотилган маҳсулотнинг соф фойдаси 2АҚШ доллари.Фирма учун капитал баҳоси –0.10.Маҳсулот бирлиги учун йилига 1 млн доллар ишлатиш кутилмоқда.Маҳсулот қолиб кетмаслиги учун қанча маҳсулот бирлиги йилига ишлаб чиқиш ва сотиш керак?Агар йилига 1 млн долларлик ишлаб чиқилса, ҳар бирига кетган маблағ қанча бўлади?

2- МАСАЛА

Маош(тўғридан-тўғри чиқимлар)	2.00 АҚШ доллар.
Материаллар	3.00 АҚШ доллари.
Алмашадиган чиқимлар тўплами	1.00 АҚШ доллари
Доимий чиқимлар тўплами(ооддий ҳисоб тамойили асосида)	2.50-8.50 АҚШ доллар

Ишлаб чиқариш компанияси чидамли маҳсулот ишлаб чиқмоқда ва у мустақил деталлар тайёрлаш,ҳозирги вақтда четда сотилмоқда. Ҳар бир маҳсулот учун мавсумий маблағ сарфи шундай:

Мустақил маҳсулот ишлаб чиқариш учун ,капитал айланмасини ўрта ҳисобда 50000 доллар ошириш керак. Фирма йилига 100000детал ишлатади.

Солиқ ставкаси нолга тенг. Компания учун деталларни сотиб олиш қулайми ёки ишлаб чиқаришми?

3- МАСАЛА

Ишлаб чиқариш компанияси ҳозирги вақтда ускуналар ишлаб чиқармоқда,қолган баҳо 10000 АҚШ долларлик баланс билан келишган ҳолда ва солиқ ишидан четлаштирилган. Ишлаб чиқариш чиқими бутунлай рўйхатдан чиқарилган. Маҳсулотни ишлаб чиқиш учун кетган даромад қуйидагича:

Чиқимлар қарори	Маҳсулот бирлигига кетаётган маблағ
Тўловлар(тўғридан-тўғри кетаётган маблағ)	4.00АҚШ доллар.
Маблағнинг асосий алмашлавчи тўловлари	2.00 АҚШ доллари.
Маблағларнинг бошқа алмашловчи тўловлари	1.50 АҚШ доллари.
Ҳар кунги кетадиган маблағ	2.50-10.00 АҚШ доллари.

Ўтган йили ҳар бир маҳсулот бирлиги учун 10000 АҚШ долларида баҳоланган ва улар ҳар бир бирлик учун 18 АҚШ долларида сотилган. Эски асбобларни охиригача ишлатиш кутилмоқда. Ишлаб чиқарувчи ускуналарни эскисига алмашлаш мумкин, агар янгисига миқдор тўланса ялпи ускуна 60000 АҚШ доллари туради, ўрнига эса 15000 АҚШ долларлик эски ускуна сотиб олиш қулайроқ. Янги ускуна ишлатиш учун кетаётган маблағ қуйидагича:

Чиқимлар қарори	Маҳсулот бирлигига кетаётган маблағ
Тўлов(тўғридан-тўғри кетаётган маблағ	2.00 АҚШ доллари.
Маблағнинг асосий алмашловчи тўловлари	3.00 АҚШ доллари.
Маблағларнинг бошқа алмашловчи тўловлари	1.00 АҚШ доллари.
Ҳар кунги кетадиган маблағ	3.25-9.25 АҚШ доллари.

Ҳар кунги кетадиган маблағ бу бошқа чиқимлар билан бўлим алоқаси ва қўшимча амортизация ускунаси.

Эски ускуналарни бозорда 5000 АҚШ долларга соса бўлади. 10 йилдан кейин эса уларнинг ликвидацион нархи 1000 АҚШ долларига тенг бўлади. Кутилаётган янги ускуналарнинг яроқ муддати 10 йил. Унинг ликвидацион нархи 10000 АҚШ долларга тенг бўлади.

Ҳозирги кунда солиқ ставкаси 0.40ли корпорация фойдасига тенг, асосий капиталнинг солиқдан кетадиган фойдаси 0.25. Ускуналар сотувидан олинadиган йиғинди сумма рўйхатдан чиқарилади. Қуйидаги фирма учун дисконт ставкаси солиқ тўлангандан кейин 0.10 га тенг.

Келгусида сўралаётган маҳсулот даражаси 1000 доллар бирликда йилига кутилмоқда.

А). Ускуналарни ишлаб чиқиш ўринлими?

Б) Агар маҳсулотни ишончли воситачидан, ҳар бирини 780 АҚШ долларда сотиб олинса, унда ускуналарни ишлаб чиқиш ёки ишлатиш мақсадга мувофиқми? Тушунтиринг

4- МАСАЛА

Корхонага 560 млн сўмлик инвестиция жалб килинмокчи.

Инвестиция жалб килиниши натижасида корхонада йиллик соф фойда режа бўйича 120 млн сўмни ташкил қилади. Йиллик амортизация ажратмаси 20 % ни ташкил қилади. Инвестицияларни қоплаш муддатини ҳисобланг.

5- МАСАЛА

Корхонага 780 млн сўмлик инвестиция жалб килинмокчи.

Инвестицияларнинг 80 % асосий фондларни янгилашга йуналтирилди.

Инвестиция жалб килиниши натижасида корхонада йиллик соф фойда режа бўйича 220 млн сўмни ташкил қилади. Йиллик амортизация ажратмаси 20 % ни ташкил қилади. Инвестицияларни қоплаш муддатини ҳисобланг.

6- МАСАЛА

Корхонага 900 млн сўмлик инвестиция жалб килинмокчи.

Инвестиция жалб килиниши натижасида корхонада йиллик соф фойда режа бўйича 258 млн сўмни ташкил қилади. Йиллик амортизация ажратмаси 20 % ни ташкил қилади. Инвестицияларни қоплаш муддатини ҳисобланг

7- МАСАЛА

Қуйидаги маълумотлар асосида инвестицияларнинг иқтисодий самарадорлигини ҳисобланг. Корхонада ўртача йиллик соф фойда 1340 минг сўм. Инвестицияларнинг миқдори 4500 минг сўм. Асосий фондларнинг қолдиқ қиймати 1200 минг сўм.

8- МАСАЛА

Қуйидаги маълумотлар асосида инвестицияларнинг иқтисодий самарадорлигини ҳисобланг. Корхонада ўртача йиллик соф фойда 6340 минг сўм. Инвестицияларнинг миқдори 8500 минг сўм. Асосий фондларнинг қолдиқ қиймати 2200 минг сўм.

9- МАСАЛА

Қуйидаги маълумотлар асосида инвестицияларнинг иқтисодий самарадорлигини ҳисобланг. Корхонада ўртача йиллик соф фойда 6440 минг сўм. Инвестицияларнинг миқдори 6400 минг сўм. Асосий фондларнинг баланс қиймати 16000 минг сўм ва унинг эскириш коэффициенти 45 %..

МАВЗУ.12 ИННОВАЦИОН МЕНЕЖМЕНТНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ОМИЛЛАРИ ВА БАШОРАТЛАШ УСУЛЛАРИ

Режа:

1. Инновацион менежментнинг ривожлантириш омиллари.
2. Инновацион менежментни ривожлантиришнинг устивор йўналишлари.
3. Инвестицияларни жалб қилишнинг усуллари. Чет эл инвесторларини жалб қилиш.

Мавзу бўйича назорат саволлари.

1. Инновацион менежментнинг ривожлантириш омилларига нималар киради?
2. Инновацион менежментни ривожлантиришнинг устивор йўналишлари нимадан иборат?
3. Инвестицияларни жалб қилишнинг қандай усулларини биласиз?
4. Чет эл инвесторларини жалб қилишга қандай омиллар таъсир қилади?.
5. Инновацион фаолиятни ривожлантиришга вандай омиллар таъсир қилади?
6. Инновацион фаолиятга рақобат қандай таъсир қилади?
7. Инновацион лойиҳаларни башорат қилишда нималарга эътибор берилиши лозим?
8. Инновацион лойиҳаларни стратегик башоратлаш ва ўтиладиган натижаларни ҳисоблашнинг қандай усулларини биласиз?

Тест топшириқлари

1. *Иқтисодий ва бошқа фаолият объектларига киритиладиган*

моддий ва номоддий неъматлар ҳамда уларга доир ҳуқуқлар бу:

- A) тўғри
- B) эгри инвестициялар
- C) инвестициялар
- D) акциялар

2. Инвестицион риск миқдорини ва инвестицион бозор жозибадорлиги даражасини белгилайдиган ижтимоий иқтисодий, сиёсий ва молиявий омиллар мажмуаси бу:

- A) инвестицион иқлим
- B) инвестицион салоҳият
- C) инвестицион риск
- D) инвестициялар ҳажми

3. Капитални сотиб олиш имкониятини сақлаш, инфляцион рискларнинг таъсирини камайтириш ёки нейтраллаш, кузланган даромадни олиш бу:

- A) инвестиция стратегияси
- B) инвестиция стратегияси мақсади
- C) усиш стратегияси
- D) стратегия

4. Маълум муддат ичида амортизацион ажратмалар йигиндисига камайтирилган ялпи инвестициялар йигиндиси – бу:

- A) соф инвестиция
- B) реал инвестиция
- B) молиявий инвестиция
- D) ялпи инвестиция

5. Чет эллик жисмоний шахслар, юридик шахслар ва давлатлар томонидан амалга ошириладиган инвестициялар – бу:

- A) қўшма инвестициялар
- B) корпоратив инвестициялар
- C) хорижий инвестициялар
- D) қўшма инвестициялар

6. Патентларни, лицензияларни, ноу-хауларни сотиб олишни, персонални тайёрлаш ва қайта тайёрлашни кузда тутадиган инвестициялар – бу:

- A) интеллектуали инвестициялар
- B) корпоратив инвестициялар
- C) хорижий инвестициялар
- D) қўшма инвестициялар

7. Ўз вақтида ва тўлиқ молиявий мажбуриятларни амалга ошириш имконини берувчи жисмоний ёки юридик шахслар молиявий ахволи бу:

- A) тўлов қобилияти
- B) рентабеллик
- B) ликвидлик
- D) даромадлилик

Асосий ва қўшимча адабиётлар.

Асосий адабиётлар.

- 1..Фатхуддинов Р.А. Инновацион менеджмент: Учебник для вузов. 5-е изд. СПб.: Питер, 2006. -448 с.
- 2.Зинов В.Г. Менежмент инноваций; кКадровое обеспечение.- М.Дело 2005 - 496 с.
- 3.Уткин Ф.А. Морозова Н.И. Инновационный менеджмент М.- Акалип 1996-345 с
- 4.Ишмухаммедов А.Э ва бошқ. Лойиҳа таҳлили (Ўқув қўлланма) Т, ТДИУ, 2004-160 бет
- 5.Зайнутдинов Ш.М. ва бошқалар .Менежмент асослари.-Т.Молия 2001-227 б

Қўшимча адабиётлар

- 6.Ўзбекистонда бизнес кейслар: Ўзбекистон Республикасидаги бизнес таълимотида «Кейс-Стади» услубининг кулланилиши. Муаллифлар гуруҳи. – Т.: Академия, 2006, - 645 б.
- 7..Масленникова Н.П., Желтенков А.В. Менеджмент в инновационной сфере: Учебное пособие. –М.: ИД ФБК-ПРЕСС, 2005. – 236с.
- 8.Инновационный менеджмент. Под.ред В.М.Аньшина, А.А.Дагаева. – М.:Дело, 2003. – 456 с.
- 9.Project management. Jack R. Meredith, Samuel J. Mantel, JR (University of Cincinnati)- 458 с
- 10.Project management. Instructors resource guide with test bank and transparency masters. Jack R. Meredith, Samuel J. Mantel, JR. 2001- 546 с

